

VALORILE CREȘTINE ȘI LIBERTATEA RELIGIOASĂ

Lect. univ. dr. Nicu GRIGORE

*Institutul Teologic Creștin după Evanghelie Timotheus
din București, Romania
grigorenicu@gmail.com*

ABSTRACT: Christian Values and Religious Freedom.

Scholars rightly point out that, „throughout the Western world, the crisis that secularization brings to the traditional religious value system is most often perceived by religious discourse as a cause for concern or as a direct threat.” . It is acknowledged that „moral and religious values (intertwined, incidentally) are completely uncovered in the face of various forms of aggression.„The ‚eclipse of Christian values’ is thus perceived as a danger to the spiritual health of society. In the circumstances of the perpetuation of the attacks to which Christian values are exposed, such attitudes are timely and work to defend these values. Claiming respect for Christian values is absolutely necessary when the idea of reducing Christianity to ‚civil religion’ is being promoted. Religious freedom, as currently understood, is the condition in which individuals or groups are allowed, without restriction, to consent and, within certain limits, to express and act on the basis of their religious beliefs and identity in civil and political life, without coercive interference or sanctions imposed by outsiders, including the state.

Keywords: christian values, religious freedom, faith, love, hope.

De-a lungul secolelor, atitudinile și comportamentele creștinilor care vizează promovarea acestei înțelegeri au fost, într-un cuvânt, profund ambivalente. Această ambivalență omniprezentă cu privire la dorința de libertate religioasă este amplu, chiar dacă în mod diferit, evidentă în sursele incluse în această carte de surse. Aceste surse, fie că sunt antice, medievale, moderne timpurii sau moderne, ar trebui să ajute la corectarea a două convingeri conflictuale și la fel de inexacte. Una dintre ele este scepticismul puternic că creștinismul a contribuit cu ceva constructiv la apariția libertății religioase. Cealaltă este presupunerea conform căreia credințele și comunitățile creștine favorizează învariabil libertatea religioasă.

În realitate, creștinii s-au luptat întotdeauna să împace două idealuri concurente: libertatea religioasă individuală și uniformitatea religioasă considerată necesară pentru a promova binele comun. Pe de o parte, creștinii s-au considerat mult timp „chemați” sau „născuți din nou” într-o comunitate separată de guvern și de legăturile etnice și naționale - o comunitate legată din nou ca „ființe noi” prin „Duhul Sfânt”. Supuși unei „împărății care nu este din această lume”, membrii sunt liberi să se alăture acestei noi comunități din proprie inițiativă și, prin aceasta, să creadă și să acționeze, individual și colectiv, independent de formele convenționale de control politic și social.

Înțelegerea libertății religioase este solidă și are două părți. Prima este dreptul de a crede sau nu (libertatea de credință sau de conștiință)², de a se închina, singur sau cu alții, și de a ieși din grupurile religioase din cauza credinței sau a conștiinței. Aceste componente ale libertății religioase sunt în esență interioare (credință și conștiință) sau private (cult). Ca atare, ele sunt, sau ar trebui să fie, practic absolute. Nu există nicio rațiune legitimă pentru restricționarea lor de către orice agent uman, inclusiv de către guverne. Al doilea element implică atât indivizi, cât și grupuri, și are dimensiuni publice distincte. Acesta include drepturile indivizilor și ale grupurilor de acțiune în societatea civilă și politică pe baza conștiinței sau a convingerilor religioase, în limite foarte largi, aplicate în mod egal tuturor - religioși sau nu. Această înțelegere în două părți a libertății religioase, cu componentele sale publice solide, nu este prezentă în cadrul niciunei tradiții religioase sau națiuni până în epoca modernă. Chiar și atunci, gradul de libertate religioasă prezent în orice națiune dată a fost și continuă să fie condiționat de forțe istorice și contemporane care pot fi sau nu legate de tradiția religioasă dominantă. Restricțiile asupra libertății religioase, în special în formele sale publice, sunt rezultatul unei varietăți de condiții, inclusiv comunismul, naționalismul religios, extremismul religios violent și secularismul modern agresiv.

În același timp, creștinii au favorizat deseori ideea că ordinea civică, binele comun și mântuirea însăși depind de uniformitatea religioasă, ceea ce necesită de obicei aplicarea coercitivă a guvernului temporal. În conse-

1 *Biblia cu explicații*, versiunea Dumitru Cornilescu, 1996.

2 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Key aspects of the Freedom of Conscience”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2016, pp. 30-37.

cință, ei sunt chemați să clarifice relațiile dintre ceea ce Isus a numit „lucrurile care sunt ale lui Dumnezeu” și „lucrurile care sunt ale Cezarului”. Dacă, potrivit Sfântului Apostol Pavel, creștinii sunt obligați să se supună guvernelor pământești „pentru conștiința”, cum se poate face ca supunerea față de guvern să fie în concordanță cu supunerea față de Dumnezeu, mai ales acolo unde cele două forme de supunere diferă? Cum și în ce condiții trebuie folosită autoritatea Cezarului în slujba lui Dumnezeu? Istoria creștinismului, care continuă încă, constă într-o mare varietate de răspunsuri destul de diferite și adesea conflictuale la aceste întrebări de bază.

Originile acestei ambivalențe se află adânc în materialele sursă pe care creștinii le consideră sacre, în special în Scripturile ebraice, sau ceea ce creștinii numesc Vechiul Testament. Pe de o parte, abaterea de la credința și practica autorizată era o crimă civilă în Israelul antic, pedepsită cu moartea. Cele Zece Porunci³ au fost fundamentul „legământului” inițial dintre Dumnezeu și poporul său. Toate acestea, indiferent dacă se refereau la relațiile cu divinitatea sau la relațiile cu semenii, urmau să fie aplicate de către autoritatea civilă. Uniformitatea religioasă strictă în jurul unei „religii naționale” era indispensabilă pentru supraviețuirea și prosperitatea temporală a Israelului antic. Diferiți creștini din toate cele patru perioade au reafirmat cu entuziasm o versiune sau alta a acestei convingeri centrale.

Pe de altă parte, mulți creștini de-a lungul secolelor au îmbrățișat, de asemenea, anumite învățături „profetice” din Vechiul Testament, care se îndreptau într-o direcție cu totul diferită. Cartea lui Ieremia vorbește despre un „nou legământ” între Dumnezeu și poporul Său, unul care nu seamănă cu primul legământ, care constă în legi care pot fi aplicate din exterior, ci ceva radical diferit, plasat acum „în interiorul lor” și scris „pe inimile lor” (Romani 2:15). Pentru creștini, acest eveniment anticipat este inaugurat în viața, moartea și învierea lui Isus Hristos, instituind, așa cum spune Pavel, „un legământ nou, nu într-un cod scris, ci în Duhul; căci codul scris ucide, dar Duhul dă viață” (2 Corinteni 3:6). Aici se află baza pentru noua comunitate menționată mai sus, una care este separată de instituțiile de aplicare coercitivă a legii și care este condusă în mod ideal de consimțământul și angajamentul interior al membrilor nou legați împreună prin „Duhul Sânt” în „trupul lui Hristos”.

3 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, *Păstorul ortodox*, Curtea de Argeș, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2015, pp. 318-322.

Desigur, acest al doilea accent este cel care, în general, stabilește importanța libertății religioase în gândirea creștină.⁴ În mod obișnuit, ea se potrivește greu cu o credință în uniformitatea religioasă care este constrânsă.

Un exemplu în acest sens este cunoscutul „Manifestul umanist – III”, lansat în anul 2000, care, pornind de la afirmații gen „Concepția de viață a Umanismului – călăuzită de rațiune, pătrunsă de compasiune, și întărită de experiență – ne îndeamnă să trăim bine și complet. A evoluat de-a lungul vremii și continuă să se dezvolte prin eforturile gânditorilor care înțeleg că valorile și idealurile, oricât de bine concepute, sunt supuse schimbării o dată cu progresul cunoașterii și înțelegerii noastre”⁵, conduce, de fapt, nu atât spre modificarea valorilor – „nucleul de cultură” al națiunii, – cât spre anulara lor. „Manifestul umanist – III” reprezintă, astfel, așa cum subliniază filosoful italian Carlo Nanni, o concepție construită în baza unui umanism fals care, în lumina probelor se arată a fi chiar extrem de violent, căci propagă „abolirea războiului, a pedepsei capitale, progresul, dragostea universală, moartea bună (care în realitate este eutanazia) și utilizarea unei limbi pentru toți (esperanto), dar unde – programatic – nu mai este loc pentru Isus Hristos, nici pentru biserica Lui și, în definitiv, nici pentru omul însuși”⁶. Devin explicabile, astfel, pledoaria pentru asigurarea unui echilibru în cadrul evoluției cultural-spirituale a societății și atitudinea, uneori destul de rezervată, față de provocările timpului.

Procesul de integrare europeană, de exemplu, care a marcat dinamica evenimentelor în toate sferile în România ultimilor ani, care și-a declarat opțiunea europeană, reprezintă tocmai o astfel de provocare, și avertizările specialiștilor sunt binevenite pentru trasarea unui itinerar judicios al „europenizării”, în care, pentru Uniunea Europeană ar exista „ispita de a deveni un simplu imperiu politic și economic; tendința acestuia este de a-și impune cu orice preț propriul model economic și cultural dominat de oc-

4 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, București, Casa de editură „Viață și Sănătate”, 2013, pp. 210-215.

5 *Manifestul umanist - III*. <http://www.humanism.ro/articles.php?page=17&article=7>. Accesat 17.10.2010.

6 Maria Antonietta Calabro, „Ma i valori cristiani non sono la fede”, în *Corriere della sera*, 2008, 5 aprilie. http://archiviostorico.corriere.it/2008/aprile/05/valori_cristiani_non_sono_fede_co_9_080405042.shtml. Accesat 18.05.2009.

cidental-centrism și considerat universal valabil tocmai prin relativizarea și pervertirea valorilor morale, religioase, culturale, artistice în: laxism și libertinaj moral; consumism de materie, energie și plăcere; sincretism religios; cultura morții etc., considerate paradoxal a constitui comoditatea și calitatea vieții. Dar ce viață mai poate fi aceasta, când prin pervertirea ei axiologică și-a pierdut total sensul existenței?⁷.

Cu toată formularea destul de puternică – „pervertire axiologică” – considerațiile date pornesc de la niște realități observabile și destul de relevante. Cu aceeași duritate, cunoscutul autor în domeniu, Radu Preda, acuză eurobirocrăția, „prea puțin sau chiar deloc sensibilă la retorica păstrării neîntinate a valorilor spiritualității creștine într-o Europă a decadenței și relativismului”⁸. Într-adevăr, există multiple mărturii ale faptului că în sociumul european se produce un proces activ de inversie a valorilor, când verticala valorică, axată pe valori spirituale supreme, este substituită prin orizontala valorică. În consecință, societatea devine copleșită, în fond, „de antivalori cum sunt hedonismul și egoismul, anomia endemică”⁹.

Însuși conceptul valorilor creștine apare, în acest context, drept unul difuz, interpretat într-un mod particular. Poziția respectivă poate fi ilustrată printr-o declarație caracteristică: „democrație, laicitate și libertate. Iată adevăratele mele valori, iată adevărata mea cultură, iată adevărata mea identitate, cea pe care o dezvolt, cea pe care o apăr, eliberată de dogmatism religios, deseori depășit și alienant. Și mă simt foarte bine...”¹⁰. Este exprimarea unei atitudini în care s-a produs subordonarea valorilor spirituale în raport cu cele materiale, iar religia reprezintă nu altceva decât „un ambalaj ispășitor”. Astfel de reflecții denotă o încercare, de altfel, destul de răspândită de a neglija valorile sau de a-și construi o proprie ierarhie, proprie scară de valori, însoțită de o manifestă lipsă de respect față de valorile tradiționale. Iar „cu un om care nu are o scară a valorilor, care nu mai are „nimic sfânt”

7 Ion Stoica, Sorin Bute, „Existența, sensul și importanța conlucrării religiilor la începutul mileniului III, în contextul extinderii Uniunii Europene”, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, București, Editura Universității din București, 2006, p. 202.

8 Radu Preda, „Bisericile ortodoxe în Europa „celor 27”. Provocări și perspective”, în *Biserica în era globalizării*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2003, p. 285.

9 Tănase Sârbu, *Etică: valori și virtuți morale*, Iași, Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez”, 2005.

10 Denis Gaumond, „Les valeurs chrétiennes en héritage. Oui, mais lesquelles?”, în *Le Soleil*, 2007, 11 septembrie

ca să o zicem mai simplu, nu poți sta de vorbă, nu-l poți sensibiliza cu o idee sau alta, fie ea politică sau religioasă”¹¹.

De notat, astfel, frecvența opiniilor, generate de îngrijorare, în legătură cu barierele existente în calea aspirației Bisericii de a-și recăpăta locul și ponderea într-o societate postmodernă și democratică, în baza, în primul rând, a promovării valorilor creștine. Mai mulți cercetători constată: „Totuși, trebuie recunoscut că valorile creștine pierd teren în fața unui mod de viață tot mai îndepărtat de modelul hristic, mod de viață care i-a făcut simțită prezența prin separarea bisericii de stat, prin laicizarea și secularizarea tot mai accentuată a existenței”¹². Contează însă, în același timp, că există în societate o convingere fermă asupra faptului că „învățătura noastră de credință dispune de valorile spirituale care ne permit să depășim sfidarea care ne vine din partea lumii secularizate”. Sunt relevante, în această ordine de idei, reflecțiile notoriului sociolog Karl Mannheim care, în studiul său „Valorile creștine în mediul în schimbare”¹³, a explicat foarte clar că pentru a avea o înțelegere reală și adecvată a valorilor creștine este necesară o delimitare punctuală dintre experiența creștină de bază, dezvoltarea credinței creștine și comportamentul pe care-l impune era capitalismului.

În viziunea lui K. Mannheim, valorile creștine pot fi analizate din două perspective esențiale: în primul rând, ele reglementează comportamentul, în al doilea rând, ele exprimă o experiență profundă, care poate fi și experiență individuală. În analiza sa, autorul german înclină spre împărțirea punctului de vedere al celor ce consideră că garanțiile reale ale vieții religioase trebuie căutate în păstrarea convenționalităților, atât de mult contestate de societatea contemporană. Frecventarea bisericii, participarea la slujbe, respectarea anumitor ritualuri, rigoarea în raport cu normele de bază ale vieții sunt considerate, în cadrul unui behaviorism religios particular, cele mai bune garanții ale supraviețuirii față de experiența interioară religioasă dubioasă, care poate duce nu se știe unde. Pentru K. Mannheim, unicul criteriu sigur de interpretare corectă a valorilor creștine rezidă în necesitatea de împăcare dintre adaptarea umană individuală și cea de grup. În

11 Savatie Baștovoii, *Două conferințe despre curaj și libertate în Ortodoxie și alte întrebări fără rânduială*, București, Editura Sophia, 2002, p. 15.

12 Ion Cordoneanu „O reinterpretare a pluralismului din perspectiva creștină”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 2004, nr. 9, p. 54.

13 Karl Mannheim, *Diagnoses of our time. Wartime Essays of a Sociologist*, New York, Greenwood Press, 1986, p.179.

acest context se poate produce conștientizarea experienței paradigmatică și modificările ei, adecvate mediului actual. Părerile cercetătorilor, preocupați de problema precizării rolului valorilor creștine în societatea contemporană, converg în explicarea circumstanțelor actuale în care se produce valorizarea valorilor creștine prin confruntarea dintre poziția inspirată de idealul religios și, de cealaltă parte a baricadei, concepția despre lume, formată de umanismul secularizat. Interpretarea clasică a proceselor de secularizare se bazează pe înțelegerea secularizării drept rezultat firesc al modernizării și specializării funcționale, stimulate de ritmul favorizant al dezvoltării economice.

Pe măsură ce societățile se dezvoltă din punct de vedere economic și evoluează spre industrializare și post-industrializare, în cadrul societății se manifestă tot mai pronunțat specializarea Valențele valorilor creștine într-o lume în schimbare funcțională, în fiecare domeniu impunându-se propriile rigori și principii. Este un proces care comportă o scădere a influenței sociale a religiei, căreia, la nivel societal, îi apare diminuată ponderea.¹⁴

În consecință, valorile religioase care au constituit axa culturilor premoderne au cunoscut o estompare, ajungând să fie considerate elemente ale vieții private și reflectând angajările axiologice individuale. Conform principiilor laicității, apartenența religioasă a persoanei trebuia să rămână un fapt privat, pentru a nu afecta condiția omogenă de cetățean. Expansiunea civilizației apusene, aflate pe calea modernizării, a adus la o separare contrastantă între public și privat, în cadrul unei societăți tendențial libere de religiozitate, autosuficiente, bazate pe caracterul rațional și autonom al membrilor ei. În aceste condiții ale impunerii retragerii religiei în spațiul privat, se face observat faptul că, din cauza secularizării și laicizării, ea poate deveni un bun oarecare, supus legilor economiei de piață, și se consumă „precum o hrană oarecare sau un medicament, într-un mod calculat, programat”.

Este o contradicție majoră a societății occidentale postindustriale în care ateismului și raționalismului le revin poziții consolidate, iar secularizarea arată că în acel sistem religia își pierde din importanța ce o avea în funcționarea sistemului social¹⁵. Sintetizat, explicațiile acestor evoluții relevă

14 *Capital uman și simbolic în dezvoltarea socială. Raport de cercetare pe anul 2005*, București, Academia Română, 2006, pp. 60-61; *Valențele valorilor creștine într-o lume în schimbare*, București, Academia Română, 2006, p. 195.

15 Wilson Bryan, *Religia din perspectivă sociologică*, București, Editura Trei, 2000, în special, capitolul *Secularizarea și efectele sale neliniștitoare*, pp. 171-205.

câteva dominante: a) restrângerea domeniului religiosului la biserică, care își focalizează învățătura pe promovarea moralității individuale și a valorilor familiei – o adaptare la modernitate, implicând limitarea rolului religiei la domeniul privat și marginalizarea acesteia de spațiul public al societății contemporane; b) manifestarea liberalismului teologic, în conformitate cu care are loc renunțarea eșalonată de la normele și valorile religioase și încercarea de a le conformiza cu normele și valorile societăților liberale dominate de relativism, până la eventualul colaps al religiosului în secular; c) perpetuarea tradiționalismului, caracterizat prin repudierea expresă a noului și orientarea cu precădere asupra trecutului pentru a se păstra intact ceea ce s-a moștenit prin intermediul tradiției d) conferire, într-un fel, conciliantă, religiei a rolului de structură de mediere între public și privat, o structură asumată personal, care să imprime persoanei capacitatea de identificare a propriei identități, pentru a deține dreptul unei religii intrinsec asumate¹⁶.

Bineînțeles, nu poate fi neglijat caracterul neunivoc al procesului. S-a remarcat, că reevaluarea situației omului, începută în secolul al XIX-lea a contribuit la un reviriment incontestabil în ceea ce privește atitudinea omului față de propriile tradiții, față de sine însuși și față de semenii săi. Liberalismul a limitat, de exemplu, arbitrarul în relația dintre individ și stat, libertățile civice au exonerat persoana de sancționare pentru opinii și concepții despre lume. Or, odată ce religia este definită ca o afacere de ordin privat, atunci fiecare individ poate alege din avantajul mesajului creștin numai acele elemente care îi convin lui. Totodată, această libertate a individului poate fi înțeleasă ca libertinaj și consumism iresponsabil, prin relativizarea rațiunii, care duce la o depersonalizare a raporturilor sociale. Se afirmă, cu bună dreptate, că „poarta spre universul valorilor” este tocmai libertatea. Totul depinde însă de modul de interpretare a orizonturilor și limitelor acestei libertăți și de Florin Paloșan contextul în care este ea promovată. Libertatea în sfera politică, economică, socială este tot atât de indispensabilă pentru dezvoltarea personalității, ca și efortul perpetuu pentru îmbunătățirea condițiilor în care ființează, iar dreptul la libertate presupune respectarea libertății altor persoane; libertatea include obligația de a-și asuma partea proprie a responsabilității, fără a afecta, în mod egoist-individualist libertatea celorlalți. Importantă este, așadar, găsirea numitorului comun, afirmarea,

16 Silviu Rogobete, *Religie și schimbare socială. Câteva reflexii asupra rolului religiei în societatea contemporană*, București, New Europe College, 2002, pp. 7-8.

în urma unei abordări atente și aprofundate, a unor criterii axiologice, care ar sintetiza suma elementelor comune, drept valori, proprii și definitorii pentru civilizația contemporană. Astfel s-ar ajunge la acel echilibru necesar, benefic pentru promovarea acelor valori care exprimă, cu adevărat, esența timpului. De altfel, cunoscutul sociolog Anthony Giddens, referindu-se la problema plasării în spațiu a ființei moderne / postmoderne, menționa:

„Modernitatea descrie o ordine a lumii posttradiționale, unde întrebarea „cum anume trebuie să trăiesc?” își caută un răspuns în absolut toate acțiunile cotidiene, fie ele referitoare la etica comportamentală, sau doar la decizii privitoare la cum să mă îmbrac sau ce să măncânc”¹⁷. Implicit, toate aceste acțiuni sau decizii au drept componentă referențială valorile pe care le împărtășește persoana. Tudor Vianu definea valoarea drept „expresie ideală a unui acord între eu și lume, care poate fi oricând realizat”¹⁸.

Ceea ce contează este modul în care se stabilește și se acordă valoarea ca principiu și ca realitate, respectiv, valențele pe care le generează. Se știe, definirea conceptului de valoare a trezit în mod constant anumite controverse. Tocmai datorită faptului că acest concept este propriu mai multor discipline, la baza cauzelor neînțelegerilor existente de-a lungul anilor se află, în primul rând, sensul atribuit noțiunii de valoare în diferite sectoare disciplinare. Astfel, pentru filosofie sau estetică, dar și pentru uzul cotidian, conceptul deține o conotație normativă, fiind înțeles drept criterii, pornind de la care se face distincția între, de exemplu, bine și rău, frumos și urât, acceptat drept normal sau inderazibil din punct de vedere social, etc. În domeniul științelor sociale, valoarea în sociologie, de exemplu, este circumscrisă normelor, obiceiurilor, ideologiilor. Știința psihologică, la rândul ei, interpretează noțiunea de valoare ca pe „o modalitate de orientare selectivă legată de preferințele, motivele, nevoile și atitudinile individuale”.

Existența valorilor nu se manifestă în mod dispart: acestea sunt încadrate într-un sistem de valori, care reprezintă o organizare de durată, generalizată și concretizată, a orientărilor valorice, a credințelor cu privire la scopurile existenței și la modurile considerate dezirabile de atingere a acestora influențând comportamentul și viziunea persoanei. Valorile dețin capacitatea de a fi conceptualizate în mod separat, individual, dar nu pot

17 Anthony Giddens, *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*, Stanford, California, Stanford University Press, 1991, p. 14.

18 Tudor Vianu, „Originea și valabilitatea valorilor”, în *Opere*, vol. 8, București, Minerva, 1979, p. 134.

exista separat. Acest lucru este accentuat de sociologul Milton Rokeach, care teoretizează un sistem de valori, în care fiecare valoare are o dominanță de prioritate care, într-un anumit moment poate să obțină prevalență. Astfel, sistemul de valori este „suficient de stabil ca să reflecte personalitatea individului”, însă și „suficient de instabil ca să permită rearanjări ale priorităților valorice, ca rezultat al schimbărilor survenite în cultură, societate, experiență personală”¹⁹.

Valențele valorilor creștine într-o lume în schimbare

Un astfel de sistem este și sistemul valorilor creștine. În creștinism, valoarea este înțeleasă ca un bun absolut, care dispune de semnificații deosebite în raport cu oricare referință și pentru orice subiect. Aceste valori au plâsmuit de-a lungul secolelor civilizația omenirii și reprezintă acea perspectivă care asigură deschidere și înțelegere a diverselor sisteme de valori. Valori creștine nu se reduc doar la precepte evanghelice și codul etic-moral, ele se constituie într-un întreg sistem care stă la baza proceselor de modernizare, însă nu în calitate de o „resursă” a lor, ci ca o sursă a sensurilor și valorilor existenței umane și a societății umane în ansamblu. În acest context, filosofia creștină poate fi definită nu atât drept „experiență a credinței, ci o formulare a adevărilor sale prin intermediul conceptelor, întru obținerea unei mai bune înțelegeri a sensului său”²⁰.

Tocmai astfel de concepte fundamentale sunt valorile creștine. Literatura în domeniu se referă la o totalitate a valorilor creștine, incluzând în această categorie, în dependență de racursul abordării, o serie întreagă de concepte. În definitiv, pot fi evidențiate, ca cele primordiale, câteva valori fundamentale. În opinia autorului român Tertulian Langa, acestea ar decurge din demnitatea ființei umane, și ele ar fi: dreptul ființei umane la viață, dreptul ființei umane de a-și căuta dreptatea atunci când ea este încălcată, dreptul de a cunoaște adevărul în orice domeniu, dreptul de a dezvolta iubirea față de Dumnezeu, față de cei apropiați și chiar față de dușmanii noștri, dreptul de a împărtăși și manifesta credință, dreptul de

19 Milton Rokeach, *The Nature of Human Values*, New York, The Free Press; London, Collier Macmillan Publishers, 1973, p. 5.

20 Ana-Elena Ilinca. Sandu Frunză (coord.), *Philosophy and Religion. A Multidisciplinary Approach*, Cluj-Napoca, Limes, 2001 / rec., în *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 2002, nr. 1, p. 147.

a ne manifesta liber conștiința, fără nici o constrângere a puterilor din exteriorul sufletului, dreptul de a ne propaga pacea între oameni sub toate formele sale, dreptul de a se retrage în intimitate cu Dumnezeu și cu cei dragi fără nici un amestec din exterior. Șirul acesta ar putea fi continuat. Autenticele valori creștine sunt asociate cu virtuțile creștine. Credința, speranța, iubirea, înțelepciunea, adevărul, echitatea, cinstea și alte valori, în mare măsură continuă și astăzi să contribuie la formarea conștiinței umane. Atunci când vorbim de societatea contemporană (aici ne referim, în primul rând, la România, trebuie să ținem cont de faptul că pe timpurile comunismului ea s-a aflat sub incidența unei marginalizări în raport cu religia, fiind radical secularizată, iar apoi, după inițierea procesului de transformări social-politice, economice și spirituale, a fost „supusă forțelor occidentalizării, care nu au acționat în direcția reîntoarcerii la valorile creștine tradiționale, ci dimpotrivă”²¹.

Este un fapt constatat că în România „chiar dacă propaganda comunistă propovăduia ateismul, populația nu a asimilat aceste valori ca fiindu-i proprii. Deși acceptate la nivel declarativ de majoritate, valorile oficiale nu erau adoptate ca valori personale”. Aici s-a păstrat deci, la nivel individual, un set de valori religioase tradiționale destul de puternic²². Și totuși, este justificată și valabilă, pentru România, temerea, exprimată de cercetători cu privire la existența tendințelor, „perpetuarea cărora pun în pericol încetățenirea prin democrația ei firavă a tot ce înseamnă valori fundamentale (libertate, dreptate, echitate)²³, naționale (cultură, istorie, limbă), estetice, etice, morale, religioase”. Astfel, rămâne actuală necesitatea continuării reflecției asupra adevăratelor valori ale vieții, exprimate de valorile creștine, implicit, asupra componentei spirituale a vieții, care reprezintă unul din pilonii pe care s-a fundamentat întreaga istorie a civilizației, în deplinul consens cu cuvintele lui Mircea Eliade care, în paginile cărții sale „Profetism românesc”²⁴, menționa: „Trebuie să fim creștini – pentru a găsi un sens vieții, sens care să întrecă simpla umanitate... Creștinismul ne luminează o axă centrală în Univers și în noi înșine”.

21 Teofil Tia, „Criza Pastorelei ca disciplină teologică”, în *Revista Romană de Studii Teologice și Religioase*, 2007, nr. 1-2, p. 208.

22 Mălina Voicu, „Modernitate religioasă în societatea românească”, în *Sociologie românească*, 2001, nr. 1-4, p. 74.

23 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

24 Mircea Eliade, *Profetism românesc*, București, Editura Roza Vânturilor, 1999, p. 58.

Bibliografie:

- Biblia cu explicații, versiunea Dumitru Cornilescu, 1996.
- Baștovoi, Savatie, Două conferințe despre curaj și libertate în Ortodoxie și alte întrebări fără rânduială, București, Editura Sophia, 2002.
- Bryan, Wilson, “Religia din perspectivă sociologică”, București, Editura Trei, 2000, în special, capitolul Secularizarea și efectele sale neliniștitoare, pp. 171-205.
- Calabro, Maria Antonietta, “Mai valori cristiani non sono la fede”, în Corriere della sera, 2008, 5 aprilie. http://archivistorico.corriere.it/2008/aprile/05/valori_cristiani_non_sono_fede_co_9_080405042.shtml. Accesat 18.05.2009.
- Capital uman și simbolic în dezvoltarea socială. Raport de cercetare pe anul 2005, București, Academia Română, 2006, pp. 60-61. Valențele valorilor creștine într-o lume în schimbare 195
- Cordoneanu, Ion, “O reinterpretare a pluralismului din perspectiva creștină”, în Journal for the Study of Religions and Ideologies, 2004, nr. 9.
- Eliade, Mircea, Profetism românesc, București, Editura Roza Vânturilor, 1999.
- Gaumond, Denis, “Les valeurs chrétiennes en héritage. Oui, mais lesquelles?”, în Le Soleil, 2007, 11 septembrie.
- Giddens, Anthony, Modernity and self-identity: self and society in the late modern age, Stanford, California, Stanford University Press, 1991.
- Ilinca, Ana-Elena; Frunză, Sandu (coord.), “Philosophy and Religion. A Multidisciplinary Approach”, Cluj-Napoca, Limes, 2001 / rec., în Journal for the Study of Religions and Ideologies, 2002, nr. 1.
- Manifestul umanist – III. <http://www.humanism.ro/articles.php?page=17&article=7>. Accesat 17.10.2010.
- Mannheim, Karl, Diagnoses of our time. Wartime Essays of a Sociologist, New York, Greenwood Press, 1986.
- Pellettieri, Federico, L'eclissi dei valori cristiani. <http://www.articolionline.net/2008/12/leclissi-dei-valori-cristiani.html>. Accesat 16.10.2010.
- Preda, Radu, “Bisericile ortodoxe în Europa „celor 27”. Provocări și perspective”, în Biserica în era globalizării, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2003.

- ♦ Rogobete, Silviu, "Religie și schimbare socială. Câteva reflexii asupra rolului religiei în societatea contemporană", București, New Europe College, 2002, pp. 7-8.
- ♦ Rokeach, Milton, *The Nature of Human Values*, New York, The Free Press; London, Collier Macmillan Publishers, 1973.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, "Key aspects of the Freedom of Conscience", în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2016, pp. 30-37.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, București, Casa de editură "Viață și Sănătate", 2013, pp. 210-215.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, "Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci", *Păstorul ortodox*, Curtea de Argeș, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2015, pp. 318-322.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- ♦ Sârbu, Tănase, *Etică: valori și virtuți morale*, Iași, Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez”, 2005.
- ♦ Stoica, Ion; Bute, Sorin, "Existența, sensul și importanța conlucrării religiilor la începutul mileniului III, în contextul extinderii Uniunii Europene", în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, București, Editura Universității din București, 2006.
- ♦ Tia, Teofil, "Criza Pastorală ca disciplină teologică", în *Revista Română de Studii Teologice și Religioase*, 2007, nr. 1-2.
- ♦ Vianu, Tudor, *Originea și valabilitatea valorilor*, în *Opere*, vol. 8, București, Editura Minerva, 1979.
- ♦ Voicu, Mălina, "Modernitate religioasă în societatea românească", în *Sociologie românească*, 2001, nr. 1-4.